

© К.М. Кишко, 2015

УДК 613.83 + 178.8

К.М. КИШКО

*Ужгородський національний університет, біологічний факультет, кафедра генетики, фізіології рослин та мікробіології, Ужгород***ЛЮДИНА І НАРКОТИКИ**

У публікації приведені дані щодо звикання до наркотику, безперервного зростання кількості осіб, які вживають наркотики, торгівлі наркотиками, вживання наркотиків молодими особами, історії вживання наркотиків у світі і в Європі, визначення наркоманії і її видів комітетом експертів ВООЗ. Акцентовано увагу на групи наркотиків з психофармакологічної точки зору впливу їх на організм.

Ключові слова: наркоманія, визначення, історія розвитку, залежність та звикання до наркотику

Розповсюдженість вживання психоактивних речовин зростає, негативно впливає на економіку і є загрозою для здоров'я населення на десятиріччя наперед [4, 8].

Наркоманія – група токсикоманій, виникаючих внаслідок зловживання наркотичними засобами. Наркоманія завдає серйозної шкоди здоров'ю, призводить до деградації особистості, інвалідності і смерті в молодому віці. Розповсюдженість наркотичної залежності являється однією із найбільш гострих проблем сучасності [6]. Захворюваність на психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання наркотичних речовин в Україні стали перевищувати захворюваність на психічні та поведінкові розлади іншого походження [4].

Процес звикання до наркотику розвивається поступово протягом тижнів, місяців і навіть років, тому важко визначити межу часу, на котрій людина стає наркоманом. Але навіть незважаючи на термін виникнення залежності, життя наркомана зазнає кардинальних змін, коли це відбувається. Тоді всі його дії спрямовані на те, щоб дістати наркотики, які стають єдиною річчю на світі, яка здатна принести йому задоволення. Сім'я, друзі, робота, навчання, їжа, секс, здоров'я – все це відходить на другий план. Усі наркомани, незважаючи на те, чим вони займаються, де живуть, матеріальне положення, який їх рівень розумового розвитку, в цьому відношенні живуть однаково, їх перша думка одразу після пробудження – де і як дістати наркотик. Немає такої жертви, яку не можна було б принести заради наркотику [3, 8].

З часом наркомани перестають реагувати на інші види задоволення. Ніщо для них не може бути кращим за наркотичний «кайф» і ніщо не може бути страшніше за абстинентну кризу, тобто «ломку». В цей період наркоман здатний на вбивство, крадіжку, заради мінімальної дози наркотику. Усі дні життя наркомана, по суті, однакові.

Наркомани, які вживають ін'єкційні наркотичні препарати, є найбільш небезпечною групою ризику на ВІЛ-інфікованих осіб [8]. Це зумовлено як фактором введення наркотиків ін'єкцією, так і ризикованою психічно неадекватною поведінкою в різних життєвих ситуаціях, в тому числі і сексуа-

льній. Звичайно, наркоманами не народжуються. Найчастіше наркотик пробують з цікавості, через легковажність, наслідування когось, а іноді до вживання наркотиків привчають більш досвідчені люди «досвідчені друзі». Наркоманія поширюється за законами епідемії [7]. Хворий на наркоманію втягує в свої тенета все нові і нові жертви. Ті, хто вживають наркотики, без них вже обійтись не можуть, і дози їх з кожним днем все збільшують. Наркоман стає рабом цієї звички.

Розповсюджувачі наркотиків пропонують їх безкоштовно доти, поки людина не стає залежною від них. Потім вона приносить їм гроші й досить великі. Відсутність грошей штовхає наркоманів на злочин. Торгівля наркотиками дає величезні прибутки. Зберігання, транспортування й торгівля наркотиками карається законом.

Наркомани – це люди без майбутнього. Вони втратили своє здоров'я й загрожують здоров'ю власних дітей і суспільству. У наркоманів народжуються діти з важкими фізичними та психічними вадами. Зовнішній вигляд наркомана далекий від привабливого: сіре обличчя, волосся та зуби поступово випадають. У них значно послаблена пам'ять, вони не в змозі запам'ятати прочитане.

Кількість наркоманів зростає в усьому світі, в тому числі і в Україні [1, 4, 5]. Наркоманія в Україні, на думку спеціалістів, давно набула ознак епідемії [7]. Кількість людей, які вживають наркотики, близько 100 тисяч (за офіційними даними). Реальна цифра людей, що вживають наркотики, за оцінками МВС, в 10–12 разів більша, і складає 800–900 тисяч, а тенета наркобізнесу ловлять все нові жертви. За даними Інтерполу, в Україну зареєстровано 65 тисяч розповсюджувачів наркотиків.

Молоді необхідно усвідомити, що вживання наркотиків не просто шкодить здоров'ю людини, а й знищує, вбиває її. Наркоманія – це насамперед проблема молоді [2]. Дослідження показали, що середній вік початку прийому наркотиків – 13–15 років, а в деяких містах нашої країни ще молодший – 9–13 років. Наркоманія – це важка хвороба, яка дуже швидко розвивається. Середня тривалість життя людини після початку регулярного прийому наркотиків становить 7 років. Наркомани рідко

доживають до 30-річного віку. Як свідчать дослідження, часто вживати наркотики починають зовсім випадково, через цікавість. Молодь «знайомиться» з наркотиками на дискотеках і вечірках, в компанії з друзями. Існують й інші причини збільшення кількості наркоманів, а саме: економічна криза, безробіття, проблеми в особистому житті. Все це змушує людину за допомогою наркотиків шукати «кращого життя», але це життя без майбутнього [2, 9].

Незважаючи на те, що зловживання наркотиками стало однією з найгостріших світових проблем ХХ–ХХІ ст. [8] досвід вживання людьми наркотичних речовин вимірюється тисячоліттями. Початково вживання наркотиків було пов'язане з релігійними та побутовими звичаями. Багато тисяч років тому наркотики почали використовуватись служителями різних релігій для досягнення стану містичного екстазу при виконанні культових обрядів та ритуалів.

Першою рослиною з психоактивними властивостями, про яку є згадка в історії, був мак. Ще 5000 років тому його використовували шумери, які жили на землях Месопотамії (сучасний Ірак). На глиняних табличках, які були знайдені через століття в стародавньому Сингапурі, залишились рекомендації щодо приготування та вживання опіуму.

Про гашиш, як ліки від кашлю та проносу, говориться в 2737 р. до н.е. в лакувальнику китайського імператора Шен – Нуна, складеному ще в стародавньому Китаї. Гашиш використовувався як знеболювальний засіб при хірургічних операціях, в Індії він також використовувався як лікувальний засіб.

Стародавні культури використовували в релігійних цілях галюциногенні гриби. Ще з XVI ст. іспанські хронікери повідомляють про наркотичні гриби з Мексики.

Праїндіянци тисячоліттями просувались через джунглі Центральної Америки у землі Мачу – Юнга (тепер Болівія) – це і є батьківщина старого зілля коки. Кущ цей вічнозелений, 2–2,5 м заввишки. Після жування листочків коки знесилена людина без відпочинку може подолати десятки кілометрів, не відчуваючи спраги і голоду. Правда, потім настає втома, знехить до всього, байдужість і розумова тупість.

Окрім поодиноких географічних осередків вживання різноманітних речовин, які мають психоактивні властивості, Європа не знала більшості сильних наркотиків до кінця XII ст., коли хрестоносці привезли з Близького Сходу опіум. Перші препарати опіуму мали назву «лаудан». На початку позаминого століття, в 1805 р., аптекар Зертюрнер виділив перший алкалоїд опіуму і дав йому назву «морфін» на честь грецького бога сну Морфея. Трохи пізніше, у 1832 р., Робіке виділив кодеїн, а в 1848 р. Мерк виділив із опіуму папаверин.

Масове вживання наркотиків в Європі почалось в XIX ст., коли група інтелектуальних авантюристів почала експериментувати над власною свідомістю, вживаючи наркотики, які привезли з Єгипту та Індії.

Сьогодні наркоманія є світовою проблемою, вона присутня на всіх континентах і демонструє тенденцію до непохитного зростання [8].

Група експертів ВООЗ визначила наркоманію як «стан епізодичного або хронічного отруєння, викликаного багаторазовим введенням наркотику». Комітет експертів ВООЗ розрізняє в наркоманії як хворобі два стани – залежність та звикання.

Психічна залежність – це форма взаємодій між наркотиком і особистістю, і ці взаємовідносини залежать як від специфічності ефекту наркотика, так і від потреб особистості, котрих цей наркотик задовольняє.

Чим швидше наркотик задовольняє ці потреби та викликає очікуваний емоційний стан, тим складніше перебороти звичку вживання цього наркотику. В умовах сильної психічної залежності позитивний психологічний стан особистості залежить тільки від того, чи є наркотик під рукою. Врешті-решт він стає необхідною умовою нормального стану особистості. У випадку відсутності наркотику людина катується і щоб покращити настрій або поліпшити стан, наркоман намагається знайти його за будь-яку ціну. Відсутність наркотику, до якого людина звикла і від якого стала психічно залежною, може найдраматичнішим чином вплинути на все його життя. Потреба в наркотикі стає найголовнішою в житті наркомана, він перестає виконувати свої обов'язки, кидає сім'ю і друзів, концентруючи всі свої інтереси на добуванні та вживанні наркотиків. Психічна залежність, згадки про приємні відчуття є головними факторами, пов'язаними з хронічним отруєнням психотропними наркотиками, а в окремих випадках ці фактори можуть бути єдиними.

Фізична залежність – це стан адаптації, який виражається в явних порушеннях фізіології у випадку припинення вживання наркотиків. Це явище перебуває в безпосередньому зв'язку з фармакологічною дією наркотику на живу клітину. Класичною ознакою виникнення фізичної залежності є поява абстинентного синдрому, який фактично свідчить про "наркотичний голод". Абстинентний синдром характеризується низкою проявів у психічній та фізичній сферах, специфічних для кожного окремого виду наркотику. Цей стан полегшується або зникає після введення того самого наркотику або речовини, яка має такі ж психофармакологічні властивості.

Толерантність є адаптаційним станом, проявляється в зниженні інтенсивності реакції організму на ту саму кількість наркотику, або виникає потреба в збільшенні дози для досягнення ефекту, котрий раніше досягався при дії меншої кількості того самого наркотику.

Залежність характеризується:

- сильним бажанням або непереборною потребою (нав'язливий стан) подальшого прийому наркотику, а також спроби отримати його за будь-яку ціну;
- тенденцією збільшення дозування через розвиток залежності;
- згубними наслідками для особистості і суспільства.

Звикання характеризують:

- бажання подальшого прийому наркотику з метою поліпшення настрою;
- незначна тенденція (або її відсутність) до збільшення дозування;
- деякий ступінь психічної залежності від ефекту наркотику, але відсутність фізичної залежності (відсутність абстинентного синдрому);
- негативні наслідки стосуються тільки особистості наркомана.

Усі наркотики за походженням можна розділити на дві групи – природні і синтетичні.

Наркотиком вважається кожна речовина рослинного чи синтетичного походження, яка при

введенні в організм може змінити одну чи декілька функцій та внаслідок багаторазового вживання призвести до психічної або фізичної залежності. Відчуття дію наркотику і не втягнутись неможливо.

З точки зору психофармакологічного впливу наркотики можна розподілити на три великі групи:

- наркотики, які пригнічують діяльність центральної нервової системи (опіати, барбітурати);
- наркотики, які збуджують діяльність центральної нервової системи (амфетамін, кокаїн, гашиш);
- наркотики, які викликають галюцинації (марихуана, мускатних горіх, мескалін, псилоцибін).

Загальною ознакою наркотиків є здатність до зняття психологічної напруги і до послаблення невпевненості у собі й сором'язливості; вони змінюють емоційну реакцію на біль, уповільнюють реакції, порушують координацію руху. Вживання цих препаратів у великих дозах викликає сон, серйозні порушення свідомості, призводять до безпам'ятства і навіть смерті. Ефекти цих наркотиків використовуються в медицині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алкоголь і наркотики в Україні: 2000 рік / За ред. А.М. Вієвського. — К.: Науково-методичний та клініко-реабілітаційний центр з проблем хімічних залежностей МОЗ України. — 2000.
2. Алкогольная и наркотическая зависимость у подростков / И.А. Бобюк, И.К. Сосин, О.Б. Калениченко [и др.]. Под ред. проф. И.К. Сосина, проф. И.А. Бабюка. — Донецк — Харьков: Донеччина, 2004. — 192 с.
3. Величковський Б.Т. Здоровье человека и окружающая среда / Б.Т. Величковський, В.Й. Кирпичев, Й.Т. Суравегшиа. — М.: Новая школа, 2007. — 309 с.
4. Ігнатов М.Ю. Сучасна наркологія: проблеми, здобутки та перспективи / М.Ю. Ігнатов, І.В.Лінський // Журнал практичного лікаря. — 2007. — №3. — С. 6—11.
5. Лінський І.В. Порівняльна характеристика фоновісних особливостей мови, що звучить, у залежних від опіодів та практично здорових осіб / І.В. Лінський, О.О. Мінко // Український вісник психоневрології. — 2011. — Т. 19. — Вип. 1 (66). — С. 106—111.
6. Минко А.И. Наркология / А.И. Минко, И.В. Линский — М.: Эксмо, 2004. — 736 с.
7. Сосин И.К. О наркологической ситуации в Украине / И.К. Сосин, Ю.Ф. Чуев // Український вісник психоневролога. — 2010. — Т. 18, вип. 3 (64). — С. 164.
8. Овчаренко Н.А. Медико-социальные проблемы опиоидной зависимости / Н.А. Овчаренко, И.К. Сосин, Л.Л. Пинский, В.Д. Мишиев. — Луганск: Промпечать, 2013. — 286 с.
9. Шабанов П.Д. Наркология. Руководство для врачей / Шабанов П.Д. — М.: ГЭОТАР-Медиа, 2012. — 832 с.

К.М. KYSHKO

Uzhhorod National University, Department of Botany, Uzhhorod

A MAN AND NARCOTICS

In the article the author analyses the scientific literature about the using of narcotics, their trading, the increasing of the people number which use the narcotics. In the article the history of narcotics using in Europe and world is described. Especially attention is spared to the psychopharmacological classification and these groups influence to the mans organism.

Key words: narcotics, determination, history of development, dependence and using to narcotics

Стаття надійшла до редакції: 15.05.2015 р.